

factorii care îi influențează. Autorii mai sus menționați au investigat efectul cunoștințelor și al stigmatizării elevilor cu ADHD asupra atitudinilor profesionale față de incluziunea generală. Profesorii au completat chestionare care evaluează cunoștințele despre ADHD, stigmatizarea și atitudinile față de incluziune. Analizele de regresie au arătat că cei cu mai multe cunoștințe despre ADHD și mai puțină stigmatizare dețin atitudini mai pozitive față de incluziunea generală. Rezultatele au implicații pentru modul de promovare a convingerilor incluzive despre ADHD.

Concluzii

În concluzie, atitudinea cadrelor didactice față de integrarea copiilor cu ADHD în învățământul primar de masă este, de cele mai multe ori, neutră (43 de participanți), însă există cazuri care văd copilul cu ADHD ca fiind unul care se poate integra și care poate participa activ la viața școlară (16 dintre cadre didactice). Răbdarea, înțelegerea, dragostea față de copii, dăruirea și empatia sunt unele dintre cele mai importante atribute ale cadrelor didactice în lucrul cu acești elevi. Rezultatele acestui studiu pot fi folosite pentru implementarea Programelor de Intervenție Personalizate Complexe pentru elevii cu ADHD prin implicarea mai ales a cadrelor didactice.

Este important de văzut într-un studiu viitor care sunt cunoștințele cadrelor didactice despre această tulburare și să se facă o intervenție prin psihoeducație și la nivelul acestora, nu numai la nivelul elevilor.

Bibliografie:

1. BAILEY, E.(2007). *How IDEA Applies to Children with ADHD* . Preluat în data de 11 ianuarie 2018 de la adresa <https://www.healthcentral.com/article/how-idea-applies-to-children-with-adhd>
2. INCE, S. (2012). Preschool teacher candidates' attitudes and concerns about inclusive education taking into consideration whether they took special courses or not at university. *International Journal of Early Childhood Education and Research*, 1(3), 1–19.
3. PACHIGAR, V., STANSFIELD, J., & GOLDBART, J. (2011). Beliefs and attitudes of primary school teachers in Mumbai, India towards children who stutter. *International Journal of Disability Development and Education*, 58(3), 287–302.
4. TOYE, M., K., WILSON, C., & WARDLE, G., A. (2019). *Education professionals' attitudes towards the inclusion of children with ADHD: the role of knowledge and stigma*. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19(3), 184-196
5. VRĂȘMAȘ, T. (2004). *Școala și educația pentru toți*. București: Ed. Miniped.

ASPECTE PRIVIND TULBURĂRILE DE COMPORTAMENT LA ELEVII CU DIZABILITATE INTELECTUALĂ

Agheană Viorel,
Lect.univ.dr., Universitatea din București
Popovici Doru Vlad,
Prof.univ.dr.emerit, Universitatea din București

Rezumat

Tulburările de comportament sunt frecvente la copiii cu dizabilitate intelectuală, indiferent de etiologia subiacentă. Situația este complicată și de faptul că de multe ori părinții nu caută ajutor pentru

problemă, uneori crezând că se datorează dizabilității copilului și nu poate fi tratat. Prezentul articol descrie câteva concepte generale legate de gestionarea tulburărilor de comportament frecvent observate la copiii și tineri cu dizabilități intelectuale și o serie de indicații privind intervenția comportamentală.

Summary

Behavioral disorders are common in children with intellectual disabilities, regardless of the underlying etiology. The situation is also complicated by the fact that often parents do not seek help for the problem, sometimes believing that it is due to the child's disability and can not be treated. This article describes some general concepts related to the management of behavioral disorders commonly observed in children and young people with intellectual disabilities and a number of indications for behavioral intervention.

A cincea ediție a Manualul diagnostic și statistic al tulburărilor mintale al Asociației Americane de Psihiatrie, cunoscut sub numele de DSM 5² definește dizabilitățile intelectuale ca fiind tulburări de neurodezvoltare care încep din copilărie și sunt caracterizate de dificultăți intelectuale, precum și de dificultăți în domeniile conceptuale, sociale și practice ale vieții. Diagnosticul DSM-5 necesită îndeplinirea a trei criterii: deficite în funcționarea intelectuală - „raționament, rezolvare de probleme, planificare, gândire abstractă, judecată, învățare academică și învățare din experiență” - confirmat de evaluarea clinică și testarea standardizată a IQ standard (APA, 2013, p. 33); deficite de funcționare adaptivă care împiedică în mod semnificativ atingerea standardelor de dezvoltare și socioculturale privind independența individului și capacitatea de a-și îndeplini responsabilitățile sociale; și debutul acestor deficite în timpul copilăriei.

A 11-a ediție a Clasificarea internațională a bolilor realizată sub coordonarea Organizației Mondiale a Sănătății cunoscută sub numele de ICD-11³ se referă la dizabilitatea intelectuală ca parte a unui complex mai larg de manifestări: tulburările dezvoltării intelectuale. Acestea sunt un grup de afecțiuni etiologic diverse, care apar în timpul perioadei de dezvoltare a copilului, caracterizate prin funcționare intelectuală și comportament adaptativ semnificativ sub medie. ICD-11 recunoaște importanța atât a funcționării intelectuale, cât și a abilităților adaptative în specificarea gradului dizabilității intelectuale, oferind o prezentare cuprinzătoare a indicatorilor comportamentali care sunt caracteristici indivizilor din fiecare subtip.

Tulburările de comportament la copii și adolescenți pot fi descrise ca manifestări care depășesc limitele normale la un anumit moment al dezvoltării. Ele nu constituie elemente dispartate, ci mai degrabă o acumulare de comportamente manifestate în familie, școală și mediu social care împiedică o evoluție și o integrare armonioasă. De aici rezultă dificultatea de a trata acest tip de tulburare și necesitatea unei abordări timpurii pentru a crește șansele de succes. Tulburările care apar la nivelul comportamentului presupun un dezechilibru constituțional, pierderea echilibrului în raport cu realitatea înconjurătoare, slăbirea judecăților și a autocriticiei etc.⁴

² American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5th ed. Washington. 2013.

³ World Health Organization. International statistical classification of diseases and related health problems, 11th revision. Geneva. 2019.

⁴ Enăchescu, C., 2005, *Tratat de psihopatologie*. Editura Polirom, Iași, 2005.

Tulburările de comportament sunt frecvente la copiii cu dizabilitate intelectuală, pot crea probleme în viața de zi cu zi și pot masca sau dezvălui o boală organică sau psihiatrică. Este crucial să se adopte o abordare multidisciplinară în tratarea acestor comportamente.

Deși proporție relativ mică din populația cu dizabilități intelectuale prezintă tulburări grave de comportament, incidența fiind undeva la 10%⁵, unii autori arată că există manifestări comportamentale care necesită intervenție într-o proporție mult mai mare, de 45%⁶.

Chiar și în absența tulburărilor diagnosticabile, copiii cu dizabilități intelectuale se angajează într-un număr semnificativ mai mare de comportamente provocatoare decât colegii lor care se dezvoltă în mod tipic: cearta cu adulții, sfidarea regulilor, enervarea deliberată a altor copii sau adulți, tendința de a învinovăți pe ceilalți pentru greșelile proprii, explozii de furie sau chiar răzbunare și furt⁷.

Strategii privind comportamentul elevului cu deficiența mintală

Impunerea limitelor comportamentale este deosebit de importantă atunci când se lucrează cu elevi cu dizabilități intelectuale. Unele limite trebuie impuse copiilor pentru protecția lor fizică, iar limitele de siguranță trebuie să fie pe scurt menționate și înțelese de către copii: „Nu atingem priza!” sau „Trecem doar pe culoarea verde”. Aceste reguli trebuie formulate și puse în aplicare în mod constant în orice situație, astfel încât copiii să învețe că trebuie întotdeauna respectate.

De asemenea, copiii au nevoie de limite asupra comportamentului lor. Spre deosebire de limitele de siguranță, limitele impuse comportamentului unui copil implică formularea de judecăți și reguli cu privire la ceea ce este adecvat și ce nu. În general, profesorii determină singuri care dintre comportamentele elevilor sunt acceptate și care nu sunt în sălile lor de clasă. De exemplu, unii profesori nu tolerează și nu permit elevilor să vorbească în timpul orelor de curs, în timp ce alții nu acordă o mare importanță acestui fenomen dacă lecția nu este întreruptă. Cu toate acestea, indiferent de limitele comportamentale pe care le stabilim în raport cu copiii, acestea trebuie aplicate în mod consecvent ori de câte ori apare un comportament problematic. Dacă aceste reguli și limite care sunt impuse elevilor se schimbă întotdeauna și nu sunt aplicate în mod constant, copiii nu vor ști niciodată ce se dorește din ele, iar comportamentul sau reacțiile lor la anumite situații pot deveni haotice. Dacă elevul a însușit regula, ar trebui să fie lăudat pentru efortul și succesul său, consolidându-și astfel comportamentul pozitiv. În unele cazuri, este mai bine să ignori unele comportamente inadecvate, dar tolerabile. Trebuie să ținem cont întotdeauna de câteva lucruri: capacitatea de autocontrol la copiii cu dizabilități intelectuale este limitată, dar potențialul de a

⁵ Lowe K, Allen D., Jones E. Challenging behaviours: prevalence and topographies. *Journal of Intellectual Disability Research*, 51, 2007, p.625–36

⁶ Emerson E, Kiernan C, Alborz A, et al. The prevalence of challenging behaviours: a total population study. *Research in Developmental Disabilities*, 22, 2001, p. 77–93

⁷ Popovici, D.V., Ionescu, C. Managementul clasei de elevi cu tulburări de comportament. *Revista de Psihopedagogie*, 2, 2007, p. 41-52

învăța și respecta regulile de comportament poate fi exploatat și acest lucru depinde de fiecare profesor.

Profesorul, ca manager al clasei de elevi, poate aplica în cazul nerespectării regulilor, pe lângă sancțiuni, întărirea pozitivă sau negativă. Întărirea pozitivă trebuie aplicată imediat, consecvent și să fie individualizată pentru fiecare copil, în funcție de loc și timp. Folosită prea mult își poate pierde eficacitatea.

Schimbarea comportamentului copilului cu dizabilitate intelectuală în sensul în care îl dorim se bazează pe un principiu cunoscut: atunci când suntem recompensați pentru ceva ce facem, este mult mai probabil ca acest comportament să se repete. În psihologie acest proces se numește întărire pozitivă.

De exemplu, dacă îi spunem unui copil că are o cămașa frumoasă, este foarte probabil să o poarte din nou. Și în cazul adulților, procesul funcționează similar: dacă suntem lăudați pentru modul în care am gestionat o situație problematică în clasă, este foarte probabil să fim dispuși să lucrăm cu copiii cu probleme mai dificile de gestionat. Dimpotrivă, dacă, de exemplu, suntem criticați pentru modul în care ne-am raportat la unul dintre părinții copiilor din clasă, este foarte probabil că vom fi mai puțin dispuși să luăm legătura cu acel părinte.

Întărirea pozitivă se poate aplica continuu sau intermitent. Este indicat ca la început, atunci când se învață un comportament nou, acceptat, întărirea pozitivă să fie folosită continuu, după fiecare răspuns. Dacă întărirea pozitivă întârzie, elevul poate considera că răspunsul său comportamental este inadecvat și nu îl va mai utiliza. După ce comportamentul nou a fost fixat, se poate trece, după un anumit calendar, de la întărirea pozitivă continuă la întărirea pozitivă intermitentă. Sunt patru forme de întărire pozitivă intermitentă:

- proporția fixă - întărirea pozitivă este aplicată după un număr fix de răspunsuri corecte;
- proporția variabilă - întărirea pozitivă este aplicată după un număr variabil de răspunsuri corecte;
- intervalul fix - întărirea pozitivă este aplicată după un interval fix de timp;
- intervalul variabil - întărirea pozitivă este aplicată după un interval variabil de timp.

Profesorul trebuie să sublinieze și să laude efortul depus de copil atunci când acesta se comportă bine și își îndeplinește cu succes sarcinile. Încurajarea copilului este importantă, deoarece îl va motiva să se comporte așa cum ne dorim, indiferent de context. Copilul, chiar dacă învață regula, trebuie să fie motivat să o respecte.

Când vorbim despre recompensarea comportamentelor pozitive, înseamnă că același sistem de recompensare și sancționare trebuie aplicat întregii clase, nu doar copiilor cu probleme. În acest caz, poate apărea presiunea grupului de elevi, astfel încât unul dintre colegii lor să se comporte corespunzător.

Întărirea negativă se referă la îndepărtarea stimulului sau evenimentului care determină comportamentul inadecvat, nu este o pedeapsă.

Totuși trebuie să se țină seama că sancțiunea are efect numai dacă elevul va înțelege legătura dintre comportamentul său și efectul său - sancțiunea. De asemenea, sancțiunea trebuie aplicată de îndată ce apare comportamentul inadecvat, altfel va avea loc procesul de uitare și vom ajunge într-o situație în care copilul înțelege că este pedepsit pentru ceva, dar nu știe de ce se întâmplă acest lucru. În acest caz, efectul scontat al sancțiunii, și anume corectarea comportamentului, este ratat și nu va avea loc.

Copilul cu dizabilități intelectuale trebuie făcut să înțeleagă cât mai clar efectul pe care îl va avea comportamentul său inadecvat. De exemplu: dacă lovește un alt copil, nu i se va permite să se joace o perioadă de timp sau i se va refuza accesul la un computer. Sancțiunea trebuie aplicată întotdeauna în același mod până când copilul începe să-și controleze comportamentul. Variația sancțiunilor pentru același comportament inadecvat va induce ideea că există un element de subiectivitate în aprecierea adultului și copilul va încerca să profite de acest lucru.

Profesorul trebuie să stabilească regulile în concordanță cu personalitatea elevilor, cu vârsta lor, cu nivelul lor de înțelegere. Trebuie să știe ce comportamente să ignore și când să le ignore. Cel mai indicat este să își păstreze calmul și să discute cu elevul indisciplinat în așa fel încât ceilalți să nu audă, sau la sfârșitul orelor.

Recompensarea copiilor pentru eforturile depuse în sala de clasă și îndeplinirea cerințelor îi menține pe drumul cel bun unde este posibil un progres continuu, în conformitate cu principiul consolidării pozitive. Când un copil a muncit din greu pentru a satisface cerințele clasei, faptul că îi zâmbești și îl lauzi pentru munca sa este o recompensă în sine. Cu toate acestea, dacă astfel de gesturi oferă satisfacție și motivează un copil, nu înseamnă că același lucru se va întâmpla cu toți copiii. Pentru unii dintre ei, poate fi nevoie de mult efort pentru a afla ce îi motivează. Cunoașterea copilului este importantă pentru a înțelege ce l-ar putea determina să facă eforturi mai mari în clasă sau să se comporte așa cum ne dorim noi.

În cazul copiilor cu dizabilități intelectuale, recompensa pentru efortul depus sau realizarea unor obiective propuse poate consta în ascultarea cântecelor preferate, un timp suplimentar pentru a se juca pe computer, o jucărie preferată etc. Trebuie să aflăm în avans ceea ce îi motivează, deoarece recompensa trebuie acordată imediat după ce au finalizat o sarcină. Când amânăm sau chiar refuzăm acest întăritor comportamental, vom constata, uneori extrem de repede, că motivația copiilor va scădea, datorită și faptului că, în cazul copiilor cu dizabilități intelectuale, capacitatea de a proiecta în viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat este redusă. Pentru un astfel de copil, faptul că nu a fost recompensat așa cum era de așteptat ar putea însemna că nu va mai fi recompensat niciodată.

Pe de altă parte, atunci când certăm sau criticăm un copil pentru un anumit tip de comportament sau pentru că nu își îndeplinește sarcinile, trebuie să avem în vedere că, în acest caz, pedeapsa poate avea efectul opus celui pe care l-am urmărit de fapt. Pentru copiii care doresc atenția adulților sau au probleme emoționale, sancțiunea ar putea fi o formă de relație și contact emoțional care le aduce satisfacție, așa că în loc să oprească comportamentul nedorit, îl întărește. Acesta este motivul pentru care uneori ignorarea anumitor manifestări inadecvate funcționează mai bine decât pedepsirea lor, tocmai pentru că acel copil nu mai primește atenția așteptată de la profesor sau adult atunci când încearcă să încalce regulile. De unde știm că ne confruntăm cu o astfel de situație? Un semnal de alarmă poate fi faptul că elevul repetă în mod consecvent anumite comportamente despre care știe că sigur te vor deranja, așteptând, uneori cu zâmbetul pe buze, să fie pedepsit. Pedeapsa așteptată nu îl va opri pe copil, ci îl va motiva să continue, intrând într-un ciclu epuizant în care atmosfera din clasă poate fi total compromisă. Desigur, nu putem ignora comportamentele distructive sau cele care pun în pericol alți copii. În acest caz, păstrarea calmului și comportamentul neutru al profesorului poate fi un mijloc prin care copiii se pot calma cu succes. De asemenea, învățarea eficientă și chiar practicarea modului corect de a se comporta sau de a relaționa în diferite situații pot avea efecte surprinzător de bune pentru copiii cu dizabilități intelectuale.

Unii copii sunt mai puțin disciplinați sau chiar au o problemă de comportament, dar chiar și în aceste cazuri trebuie să învețe ce comportamente sunt acceptate. La copiii cu dizabilități intelectuale, comportamentele adaptate diferitelor situații cu care se confruntă pot fi învățate ca atare, caz în care jocurile de rol pot juca un rol important.

Copiii cu dizabilități intelectuale prezintă comportamente specifice atunci când sunt gata să provoace un eveniment neplăcut. Dacă aceste semne au fost identificate, copilul poate fi distras, de exemplu, apropiindu-ne de el și atingându-l de umăr sau cerându-i să facă ceva: să ștergă tabla sau să ajute să distribuie materiale didactice în clasă. De asemenea, este important modul în care poziționăm copilul în clasă: dacă tinde să se ridice și să plece, el ar trebui să fie poziționat în bancă mai degrabă lângă un perete, pe partea opusă a ușii. O strategie mai adecvată este aceea de a oferi copiilor hiperactivi sarcini la clasă, cum ar fi distribuirea foilor de lucru sau ștergerea tablei, astfel încât tendința constantă de mișcare să fie îndreptată către un comportament adecvat și semnificativ.

Este de preferat să folosim tonul vocii, expresiile faciale sau propoziții simple, dar relevante pentru a exprima faptul că suntem nemulțumiți de comportamentul copilului. În orice caz, trebuie să rămânem calmi și să arătăm pe cât posibil o atitudine neutră din punct de vedere emoțional. Faptul că suntem calmi într-un moment problematic arată că avem control asupra situației și copilul va fi influențat de aceasta. Copiii cu dizabilități intelectuale, chiar dacă nu înțeleg întotdeauna resorturile situațiilor de viață, sunt relativ sensibili la manifestările afective sau comportamentale ale colegilor

sau profesorilor. Nu este neobișnuit ca starea de agitație să fie transmisă întregii clase în cazul în care un copil devine agitat, astfel încât activitatea școlară să poată fi complet deviată. De asemenea, atunci când profesorul este nervos sau agitat din diverse motive, această stare de anxietate emoțională se transmite printr-un efect de contagiune emoțională copiilor cu care lucrează în acel moment. Așadar, menținerea calmului chiar și în situații de criză, chiar dacă este doar aparentă, este de preferat atunci când se lucrează cu copii cu dizabilități intelectuale.

Este de preferat, pe cât posibil, să nu se apeleze la alte persoane (colegi, director) atunci când profesorul este pus în situația de a face față unui copil cu tulburări de comportament. Intervenția cuiva din exterior transmite copiilor mesajul că profesorul nu este capabil să controleze situația și, mai ales, că este mai puțin important decât persoana care intervine într-o astfel de situație. Desigur, nu vorbim despre manifestări de agresiune incontrollabilă care pun în pericol alți copii sau chiar profesori. Într-o astfel de situație, intervenția personalului este obligatorie, dar chiar și în astfel de momente este esențial să rămânem calmi.

În orice caz, toți profesorii și personalul care intră în contact cu copilul la școală trebuie să aibă aceeași abordare și atitudine față de comportamentul inadecvat al copilului și să utilizeze aceeași strategie în ceea ce privește recompensarea și sancționarea copilului. De asemenea, colaborarea cu părinții este esențială: eforturile depuse în clasă pentru corectarea comportamentului pot fi neutralizate, dacă părinții nu încearcă să mențină aceeași coerență a abordărilor comportamentale cu propriul copil acasă. Din păcate, îngăduința neînțeleasă marcată de vinovăția părinților poate face ca aceste comportamente aberante ale copilului cu dizabilitate intelectuală să devină o problemă aproape de nerezolvat.

Rolul principal al școlii este de a stimula dorința copilului de a experimenta mediul, de a adapta copilul la microcosmosul compus inițial din colegi și profesori, pentru a-și dezvolta spiritul critic și autonomia. Cunoștințele dobândite de elevi, inclusiv în sfera comportamentală, nu ar trebui să fie informații sterile, pe care să le primească de-a gata, ci unele cu caracter pragmatic, care să contribuie esențial la dezvoltarea lui la potențialul maxim. Educația prin intermediul are sarcina să ghideze drumul copilului printr-un proces de acumulare de informații adaptate la contextul de învățare, care să aibă ca rezultat direct îmbunătățirea calității vieții copilului cu dizabilitate intelectuală. În acest context, relația educator (indiferent dacă este părinte, profesor sau terapeut) - copil este foarte importantă, el fiind cel care exercită influența directă și explicită asupra comportamentului acestuia. Educatorul este cel care trebuie să fie capabil să intuiască trăirile afective ale elevului cu dizabilitate intelectuală tocmai pentru că acestea diferă și pot fi schimbătoare datorită mai multor factori sau situații și ținând seama de faptul că în majoritate cazurilor tulburările comportamentale pot fi atenuate și chiar îndepărtate, oferind copilului sau tânărului o șansă în plus pentru integrare.

Bibliografie:

1. AGHEANĂ, V., Dezvoltarea cognitivă la copii cu deficiență mintală. Editura Universității din București, București, 2017.
2. American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5th ed. Washington. 2013.
3. EMERSON E, KIERNAN C, ALBORZ A, et al. The prevalence of challenging behaviours: a total population study. *Research in Developmental Disabilities*, 22, 2001, p. 77–93
4. ENĂCHESCU, C., 2005, *Tratat de psihopatologie*. Editura Polirom, Iași, 2005.
5. LOWE K, ALLEN D., JONES E. Challenging behaviours: prevalence and topographies. *Journal of Intellectual Disability Research*, 51, 2007, p.625–36
6. POPOVICI, D.V., IONESCU, C. Managementul clasei de elevi cu tulburări de comportament. *Revista de Psihopedagogie*, 2, 2007, p. 41-52
7. World Health Organization. *International statistical classification of diseases and related health problems*, 11th revision. Geneva. 2019.

SISTEMUL MULTI-NIVELAR DE SUPORT PENTRU COPIII CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

Bulat Galina,
doctor în pedagogie,
manager de proiect, Lumos Foundation

Abstract:

In our days, it is generally recognised the crucial importance of education as a compulsory prerequisite for developing sustainable and inclusive societies. To accomplish this mission, the educational system and its entities have to ensure access to education for all and to deliver meaningful, inclusive education to all children depending on their potential and educational needs. In this regard, a multi-tiered system of support must be developed in schools to ensure every child receives the appropriate level of support and achieve relevant learning outcomes.

Rezumat

La etapa contemporană, este general recunoscut rolul crucial și importanța educației ca precondiție obligatorie pentru dezvoltarea unor societăți durabile și incluzive. Pentru a realiza această misiune, sistemul educațional și entitățile sale trebuie să asigure accesul la educație pentru toți și să ofere educație semnificativă, incluzivă tuturor copiilor, în funcție de potențialul și nevoile lor educaționale. În acest sens, în școli urmează să fie dezvoltate sisteme de suport pe mai multe niveluri, pentru a se asigura că fiecare copil primește nivelul adecvat de sprijin și obține rezultate relevante în învățare.

Cuvinte-cheie: *educație, cerințe educaționale speciale, educație incluzivă, suport educațional, sistem multi-nivelar de suport.*

Dreptul la educație este considerat unul fundamental și universal, de care pot și trebuie să beneficieze toți copiii. Asigurarea acestui drept este, în prezent, în centrul politicilor educaționale ale statelor lumii, este afirmată și recunoscută ca prioritate și obiectiv global [3]. Totodată, este recunoscut și faptul că dreptul în sine nu asigură accesul efectiv, de aceea se insistă pe dreptul la **educație de calitate pentru toți**, aceasta semnificând incluziunea, implicarea și participarea nemijlocită în procesul educațional. Dezideratele respective se realizează plenar prin crearea oportunităților pentru fiecare copil, indiferent de abilitățile lui fizice sau intelectuale, ca să fie inclus în sistemul de învățământ general și să beneficieze de educație incluzivă, gratuită și de calitate, în condiții de egalitate cu semenii lui din comunitatea în care trăiește.